

Livet er her stadig på trods...

Af naturvejleder Niels Henriksen

I 2016 kom en revideret udgave af "Vores forfædres fortælling". Første udgaven er fra 2004.

Bogen beskriver en fantastisk rejse tilbage gennem tiden, fremragende fortalt af to videnskabsfolk, som tager os med på en pilgrimsrejse til livets begyndelse.

Over 700 sider følges en ledetråd, som er god til at få forståelse af, i forhold til den fantastiske rejse, som livet begyndte for over 3,8 milliarder år siden.

Undervejs har der i Jordens historie været en række begivenheder, hvor livet meget vel kunne have fået en ende, eller en drejning, så vi aldrig var endt med at blive det vi er i dag - mennesker.

Jeg kommer ikke uden om, at jeg gennem hele mit liv har været dybt fascineret af alt det liv, som jeg har fået lov til at være en del af. Jeg har med forundring set på alle de vidunderlige planter og dyr, hvor i verden jeg end er kommet frem.

Jeg har ladet mig inspirere af naturen, og af mennesker, som er dykket endnu dybere i dette fantastiske liv, end jeg selv har formået.

Indimellem kan livet i hverdagen godt føles som en byrde. Det tror jeg, at vi alle på et eller andet tidspunkt har oplevet. Men livet er en gave, som er helt uden sidestykke. Det er værd at passe på, for vejen til det liv, som du og jeg har opnået, er i den grad præget af tilfældigheder. Det er utroligt, at vi er her.

Vores tidligste forfædre levede og udviklede sig over millioner af år i Afrika. Over tid ændredes de. Naturen fandt nye veje, og udviklede deres kroppe og – især deres hjerne, og naturen gav os en evne til at udtrykke os gennem tale. Det har om noget, givet en række fortrin, som har gjort det muligt på mindre end 100.000 år at blive et af de mest dominerende dyr på kloden.

Rejsen ud af Afrika var lang og farlig. Alligevel lykkedes det vores forfædre at være med på livets rejse frem mod i dag, på trods af alt det, som har talt imod. Vi ved, at flere af de sidegrene, som var vore forfædres ledsagere, uddøde undervejs. – Og hvor er vi egentlig selv på vej hen?

Vil vores børn, børnebørn og oldebørn få lov til at fortsætte af livets vej? – Det ved vi ikke!

Et virkelig varmt emne i tiden er den hastige reduktion eller uddøen af dyr og planter, som netop i vores tid foregår Jorden over. Mange forskere og videnskabsformidlere udtrykker i stigende grad bekymring for om et snarligt kollaps er på vej for væsentlige dele af livet på Jorden.

Sker det, så vil alt liv, inklusiv os selv, stå over for en kæmpe udfordring, og en uundgåelig masseuddøen. – Vil vores art kunne overleve i det ragnarok, som er under udvikling? – Det ved vi ikke!

På livets vej ved vi, at der mindst 5 gange har været forhold, hvor rejsen kunne være endt. En af de seneste store nedture for livet på Jorden, forekom for omkring 66 millioner år siden. Det var både indefra og en udefra kommende hændelse, som ramte Jorden. Over mindst et par millioner år op til katastrofen, havde store vulkanudbrud gjort sit til, at mange arter var under pres, ikke mindst dinosaurerne.

Da Jorden så tilmed blev ramt, af en stor meteorit, med en anslået diameter omkring 10 km, gik det helt galt, og dinosaurerne forsvandt for altid.

Vi hæfter os meget ved dinosaurernes uddøen, men de var langt fra de eneste, som forsvandt for altid. Masser af plantearter og dyrearter bukkede under samtidig med dem, herunder meget af havenes plankton. Man anslår, at mindst 75 % af alle Jordens arter forsvandt ved det, som vi kalder "**Den 5. masseuddøen**".

Begivenheden i Jordens fjerne historie forekom meget, meget længe før menneskelignende væsner overhovedet så dagens lys, og gennem de følgende millioner år frem mod nu, er utallige millioner af plante- og dyrearter igen blevet udviklet (og vi er blot én af de arter).

Geologien har, sammen med en række andre videnskabsfelter, åbnet døren til den fortid, som Jorden har gennemlevet, siden livets indtræden på denne lille tilfældig klippeplanet, som kredser om en tilfældig stjerne kaldet Solen, i en tilfældig Galakse, kaldet Mælkevejen, i et Univers, som vi egentlig ikke ved særlig meget om.

Nu 66 millioner år efter dinosaurernes uddøen taler vi om, at Jordens liv kan stå over for **"Den 6. masseuddøen"**. Men det, som går for sig i dag, skyldes ikke katastrofer. Det skyldes vores (menneskehedens) måde at leve på.

UN Climate Change Conference (**COP 27**) er netop blevet afholdt i Egypten. Og her i december afholdtes UN Biodiversity Conference (**CBD COP 15**) i Canada. Den er blevet to år forsinket af Covid 19, og skulle oprindeligt have været afholdt i Kina, hvor denne pandemi opstod, sandsynligvis på grund af den måde vi udnytter naturen på.

Som COP-overskrifterne antyder, så er der tale om to forskellige konferencer. Den første handlede om klimaforandringerne, mens den anden handlede om tabet af den biologiske mangfoldighed verden over.

Klimaændringerne og tabet af afsindigt mange planter og dyr er et varsel om, at menneskehedens forsøg på at gribe ind og styre naturen, som om den kun tilhører os, er ved at give bagslag. –Vi har vidst i årtier, at uden ændringer i vores levevis, så kan denne udvikling ende helt galt for menneskeheden!

"After sleeping through a hundred million centuries we have finally opened our eyes on a sumptuous planet sparkling with color, bountiful with life. Within decades we must close our eyes again. Isn't it a noble, and enlightened way of spending our brief time in the sun to work and understanding the universe and how we have come to wake up in it?"
Richard Dawkins

Selv om vi faktisk ikke engang ved, hvad liv er, og hvordan det er opstået, så må vi bare erkende, at Jorden er fuld af det. Vi er for øjeblikket en del af det liv. Vi kalder os selv mennesker, og det har i den grad været vores argument for at distancerer os fra de andre levende organismer, som vi kalder svampe, planter og dyr.

Men ***Homo sapiens sapiens***, som den svenske naturforsker, **Carl Von Linné**, valgte at kalde vores art (det betyder i øvrigt ***"det tænkende menneske"***), er i bund og grund et dyr og intet andet!

Det fantastiske ved vores historie er, at vores art sandsynligvis er et af de få – hvis ikke det eneste væsen, som naturen har udstyret med et nervesystem og en hjerne, der gør os i stand til at tænke på en særlig måde – ***både på det som var, det som er, og det, som vil ske, eller kan ske i fremtiden!***

Dermed ikke være sagt, at andre væsner ikke tænker. Men det er et område, som vi stadig ved meget lidt om, så det vil jeg ikke komme nærmere ind på her.

Til gengæld vil jeg beskæftige mig lidt med det faktum, at den distance, som vi har lagt og stadig lægger til de øvrige levende væsner og deres betydning for vores eget liv og velbefindende, måske i virkeligheden har ført os på vildspor.

Mange tror stadig på, at hele verden, med alle dens vidunderlige skabninger, blot er til for os. Vi er jo unikke, så vi kan gøre hvad vi vil med naturen og alle dens væsner. - Naturen er til for os. - Vi kan betvinge naturen. - Vi er herrer over naturen.

Ændringer i vores verdensbillede førte til 16- og 1700-tallets kulturelle og industrielle revolution. Men at tro, at vores art blot kan gøre som vi har lyst til, er nok den største misforståelse i vores arts historie.

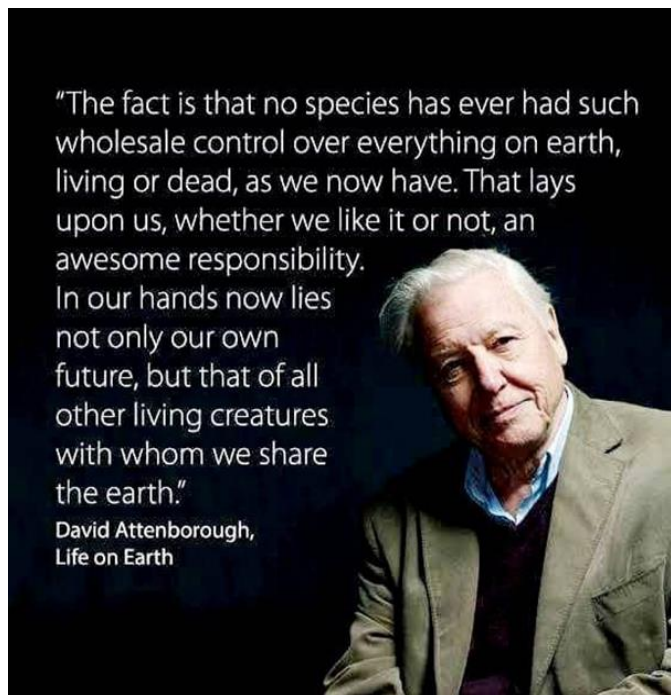
Indtil for omkring 10.000 år siden levede og døde vi efter de regler, som gælder for alle andre levende væsner på vores klode. Så indtraf et vendepunkt i vores historie, hvor evnen til at tænke og kommunikere, bragte datidens mennesker på sporet af en ny mulighed at skaffe føde på.

Uafhængigt af hinanden opstod landbruget nogenlunde samtidig i Kina, Mexico, Peru og Mellemøsten.

Den landbrugskultur, som opstod i vores del af verden, blev grundlagt i ***"Den Gyldne Halvmåne"***, nærmere betegnet i området mellem de store floder Eufrat og Tigris, og ned langs med Middelhavets østkyst og videre ned mod Ægypten. – Samtidig opstod det vi kalder for bystater.

Landbrugets indførelse gav et fødeoverskud, som gav mulighed for den befolkningseksplosion, som siden har udvidet vores tilstedeværelse til at omfatte alle dele af Jorden. Fra det punkt i historien kunne vi så at sige sætte os ud over naturens orden, og blive mangfoldige, ikke mindst på grund af vores evne til at kommunikere. Vores viden overføres nemt fra generation til generation gennem kommunikation (oplæring/uddannelse). På den måde udvikler vi værktøjer og systemer, der gør tilværelsen nemmere, uden at det skal foregå ved nedarvet information i vore gener!

Med den evne har vi udviklet teknologiske løsninger i et højt tempo, som for mindre end 300 år siden lagde grunden til den industrialisering, der siden har sendt antallet af mennesker på himmelflugt, og har givet os nye værktøjer – både tekniske og medicinske/kemiske, som synes at give os uendelige muligheder for at leve som herskere over alle Jordens skabninger.

– Vi har dog **ikke** fundet nøglen til evigt liv, men det ville nok heller ikke være godt, fordi vores nuværende levevis allerede presser vores omgivelser, og dermed vores medskabninger, så hårdt, at vi nu ser dem forsvinde med en foruroligende hast. På COP 15 mødet er bekymringen, at vi inden år 2100 kan have mistet 27 % af verdens dyr.

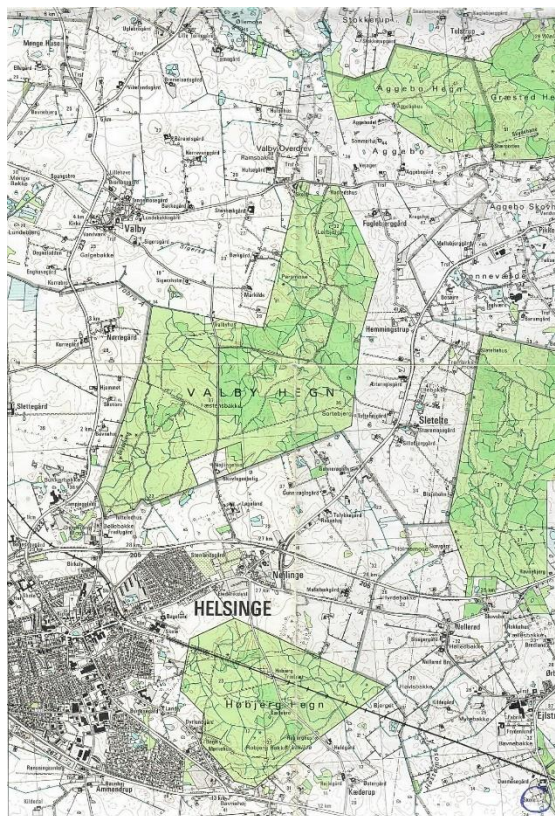
Hvordan kan vi give biodiversiteten eller den biologiske mangfoldighed bedre vilkår?

Det spørgsmål stiller jeg, som konsekvens af, at arterne omkring os forsvinder med en foruroligende hast. De reduceres og forsvinder kontinuerligt både lokalt og globalt.

Hvorfor forsvinder de? – Lad os tage et eksempel lige heromkring, hvor jeg selv bor.

Vores byer, infrastrukturen imellem dem og landbruget reducerer planter og dyrs levevilkår og bevægelighed meget mere end vi forestiller os.

På kortet herunder ses fire grønne felter. Det er skove beliggende mellem Helsingør og Græsted i Gribskov Kommune.

I dag er skovene noget nær de eneste steder, hvor der findes sammenhængende levesteder i landskabet. Alligevel er skovenes planter og dyr under meget hårdt pres.

Biodiversiteten er mange steder lav, fordi skovene (som for de flestes vedkommende er maksimalt 250 år gamle) grundlæggende har været drevet som bedene i en urtehøve, hvor ukrudtet (det uønskede) er luget fra, og træerne høstet, når de var store nok til det, som vi vil bruge dem til.

Det er ved at ændre sig nu, men det går langsomt. Der vil gå mange år, før de skove, som nu udlægges til urørt skov eller naturnationalparker, bliver "naturlige", og kan vedligeholde en høj artsrigdom.

Alt det, som ligger uden for skovene er for det meste monokulturer, med ringe plads til andet end de dyrkede afgrøder.

De få enklaver med vandhuller og hegn, som er tilbage, levner **ikke** optimale livsbetingelser, så vores åbne land er reelt ikke natur, selv om vi ser de små "øer" i kornmarkerne, som værende natur.

"Øerne" i det dyrkede landskab har kun meget lidt, eller ingen, forbindelse med hver andre, og de bliver udsat for giftstoffer og gødningsstoffer, som **ikke** er befordrende for stor variation eller biodiversitet.

- Måden vi driver landbrug på, er derfor diskutabel, set ud fra en biologisk synsvinkel.

Vi har industrialiseret landbruget, og producerer masser af mad i Danmark, faktisk langt mere end der er behov for, hvis det kun gjaldt om at brødføde os selv. Vi har en enorm overproduktion, som har medvirket til at gøre det danske samfund til et af verdens rigeste i forhold til, hvor mange vi er – omkring 5,8 millioner (eller omkring 0,0725 % af hele Jordens befolkning).

Det er sørgeligt at sige det, men vi medvirker på den måde til at forarme naturen, ikke blot her i Danmark, men langt uden for vores egne grænser. Store dele af vores landbrugsproduktion og eksport er nemlig betinget af, at vi indfører store mængder af dyrefoder, kunstgødning og kemiske midler fra udlandet.

Derved medvirker vi ikke blot til at forarme Danmarks natur, men også til rovdrift på naturressourcerne langt uden for Danmarks grænser; bl.a. i Sydamerika, Afrika og Asien. Og vi indfører kød til konsum fra fjerne egne af kloden og eksporterer vores overproduktion, hvilket medfører store klimaomkostninger ved transporten, som afgiver store mængder af skadelige stoffer til Jordens atmosfære.

Stigende infrastruktur i form af veje fragmenterer den danske natur yderligere, så planter og dyrs vandringer bliver så godt som umulige. Tænk på antallet af trafikdræbte dyr. En beregning fra december 2013 nævner, at der hver dag dræbes 13.700 større dyr. Hertil kommer alle de små dyr. Hvert forår og efterår flyder det med lig på vejene, frøer og tudser f.eks. De ligger splattet ud i store mængder, i de to perioder, hvor de vandrer mellem deres overvintringssteder og deres ynglebiotoper.

Lige så galt står det til med det, som vi kalder byer. – Kortet på forrige side blev trykt på baggrund af optegnelser fra 1986. Der er gået 36 år siden. Ser man på nutidskort, kan man meget tydeligt se forskellen. Udbygningen (inddragelsen af naturen til byggeri) er oppe i det høje gear netop nu. Og sådan er det faktisk over hele landet – også selv om Danmarks befolkning faktisk ikke stiger!

De fleste ser det som udvikling, at der bygges byer og flere og flere veje, men reelt er det afvikling, når vi taler om natur og arter.

De grønne felter på kortet blev til i forbindelse med udskiftningen af landsbyernes jorde i slutningen af 1700-årene og et stykke ind i 1800-tallet. Det skete i forbindelse med det, som vi kender som den store landboreform.

Havde man ikke den gang udlagt skovene, som de nu ses i landskabet, så havde vi sandsynligvis ikke haft andet end enkeltstående træer tilbage i landskabet. Men skovene kom fordi træ er og var en vigtig ressource til byggeri og til varme.

I slutningen af august blev Danmarks bedste – eller mest naturvenlige kommuner fundet. Det blev dog ikke Gribskov Kommune, men det er da rart at se, at nye tiltag til mere natur vinder frem.

Det er positivt at nogle er gået i gang med at skabe vild natur i deres haver. Det kan måske medvirke til at vi ikke mister planter og dyr med samme hast, som hidtil. Men der skal meget, meget mere til.

Selv om der er love, som beskytter åbne vandflader (over 100 kvadratmeter) mod at blive drænet eller fyldt op, så bliver flere og flere fugtige områder – tilgroede moser, små vandhuller og våde enge eller ådale, inddraget til byggeri eller infrastruktur.

I Danmark er vores økonomiske rigdom vokset i takt med, at vi har nedbrudt landets naturlige liv. Det gælder både på land og i vand – det ferske vand og det salte vand, som jeg ikke har berørt meget her.

Jeg glæder mig over de ildsjæle, som bidrager til lidt mere natur, men jeg er beskæmmet over at Danmark alligevel ikke som land formår at bidrage til, at vores (og Jordens) artsrigdom får det bedre igen.

Vi kan godt lave om på disse negative indvirkninger, men det kræver, at vi vil!

Hvert eneste art har en mission i naturen – også sabelhvepsen (Rhyssa Persuasoria). – Men den er en snylter, og skal vi tolerere snyltere?

